

राष्ट्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयःतिरुपतिः ,

विद्यावारिधिप्रवेशपरीक्षा -2020

प्रश्नपत्रम्

विषयः - शिक्षाशास्त्रम्

पूर्णाङ्कः -100

- 1 शिक्षा त्रिमुखीप्रक्रिया इति केनोक्तम् ?
A जान् एडम्स् B जान् डीवी
C स्वामीविवेकानन्दः D जान् लाक्
- 2 सांख्यमते मनसः उपादानकारणं किम् ?
A चित्तम् B महत्
C अहङ्कारः D पुरुषः
- 3 व्यक्तित्वस्य शीलगुणसिद्धान्तः केन प्रतिपादितः ?
A केटल् B फ्रायिड्
C क्रेशमर् D शेल्डन्
- 4 आदौ असत्यपि प्रेरके प्रतिक्रिया भवतीति अधिगमसिद्धान्तं कः प्रतिपादितवान् ?
A स्किनर् B हल्
C पाव् लोव् D थारन् डैक्
- 5 बुनियादी शिक्षा इत्यस्य विचारः कुत्र केन प्रतिपादितम् ?
A पवनार आश्रमे विनोबाभावेन B वर्धामध्ये, गान्धिना
C शान्तिनिकेतने रवीन्द्रनाथ टैगोरेण D काश्यां मदनमोहनमालवीयेन
- 6 NCTE इत्यस्य स्थापना कदा अभूत् ?

- A 1995 B 1996
C 1975 D 1956

7 प्रकृतिवादस्य प्रवर्तकः कः ?

- A रवीन्द्रनाथ टैगोरः B महात्मागान्धी
C जे.जे.रूसो D जानलाक्

8 'आचार्यः पूर्वरूपम् । अन्तेवास्युत्तररूपम् । विद्यासन्धिः । प्रवचनं सन्धानम्' इति उक्तिः कस्यामुपनिषदि विद्यते ?

- A तैत्तिरीयोपनिषदि B कठोपनिषदि
C छान्दोग्योपनिषदि D बृहदारण्यकोपनिषदि

9 मोक्षप्राप्तिः कस्य दर्शनस्य मुख्योद्देश्यं वर्तते ?

- A मीमांसादर्शनम् B चार्वाकदर्शनम्
C जैनदर्शनम् D वेदान्तदर्शनम्

10 अनौपचारिकाशिक्षायाम् अयं नान्तरभवति ?

- A विद्यालयः B परिवारः
C समाजः D क्रीडासमूहः

11 'दर्शनस्य गत्यात्मकपक्षः शिक्षा वर्तते' (Education is the dynamic side of Philosophy) इति कस्य उक्तिः?

- A हर्बर्ट् B एडम्स्
C जान् डीवी D प्लेटो

- 12 'द इण्टरप्रटेशन् आफ् ड्रीम्स्' इति ग्रन्थस्य लेखकः कः ?
- A थारनडैक् B फ्रायिड्
C स्किन्नर् D पावलोव्
- 13 प्रयोज्यः स्वस्य निरीक्षणं प्रचलतीति न जानाति चेत् तादृशनिरीक्षणंइति कथ्यते ?
- A अनौपचारिकनिरीक्षणम् B व्यक्तिवृत्ताध्ययनम्
C औपचारिकनिरीक्षणम् D अन्तर्निरीक्षणम्
- 14 अभिव्यक्तिकौशले के ?
- A श्रवणभाषणे B भाषणलेखने
C पठनलेखने D श्रवणपठने
- 15 प्रशंसा कीदृशं पुनर्बलकम् ?
- A अनुकूलाशाब्दिकम् B प्रतिकूलशाब्दिकम्
C प्रतिकूलाशाब्दिकम् D अनुकूलशाब्दिकम्
- 16 व्याकरणानुवादविधिः इति कस्याः पद्धतेः नामान्तरम् ?
- A पाठशालापद्धतेः B पाठ्यपुस्तकपद्धतेः
C भण्डार्करपद्धतेः D प्रत्यक्षपद्धतेः
- 17 प्रस्तावनायाः प्रमुखमुद्देश्यं किम् ?
- A आरम्भः B सारल्यम्
C पूर्वज्ञानस्य आविष्कारः D अभिप्रेरणम्

18 पञ्चतन्त्रकथाद्वारा कीदृशी शिक्षा दीयते ?

A साहित्यशिक्षा

B व्यवहारशिक्षा

C भाषाशिक्षा

D सामूहिकशिक्षा

19 लक्ष्याणां विश्लेषणेन लक्षणस्य निर्माणम् इति कः विधिः उच्यते ?

A निगमनम्

B निदर्शनम्

C प्रवचनम्

D आगमनम्

20 विग्रहो नाम किम् ?

A व्युत्पत्तिः

B वृत्त्यर्थावबोधनम्

C प्रकृतिप्रत्ययविभागः

D प्रातिपदिकार्थः

21 निरुक्तं वेदस्य कीदृशमङ्गं भवति ?

A मुखम्

B नासिका

C घ्राणम्

D श्रोत्रम्

22 योगस्य निर्वचनं किम् ?

A सुखदुःखवियोगः

B सुखसंयोगः

C चित्तवृत्तिनिरोधः

D आत्मसंयमः

23 न्यायदर्शनस्य उपज्ञाता कः ?

A कणादः

B गौतमः

C कपिलः

D व्यासः

24 सगणे वर्णक्रमः कीदृशः ?

- A मध्यगुरुः
B अन्त्यगुरुः
C आदिगुरुः
D सर्वगुरुः

25 खण्डान्वयविधिः अत्र प्रयुज्यते ?

- A गद्यशिक्षणे
B व्याकरणशिक्षणे
C काव्यशिक्षणे
D वाचनशिक्षणे

26 प्रेजते इत्यत्र कः सन्धिः ?

- A गुणः
B पररूपम्
C वृद्धिः
D पूर्वरूपम्

27 एतेषु साधुरूपं किम् ?

- A सुगन्नीशः
B सुगन्गीशः
C सुगणीशः
D सुगण्णीशः

28 अहश्च रात्रिश्च अनयोः समाहारः इति विग्रहे किं रूपम् ?

- A अहोरात्रम्
B अहोरात्रिः
C अहोरात्रः
D अहोरात्री

29 अधिहरि इत्यत्र कः समासः ?

- A बहुव्रीहिः
B अव्ययीभावः
C तत्पुरुषः
D कर्मधारयः

30 सुसिक्तम् इत्यत्र सु इत्यस्य का संज्ञा ?

- A उपसर्गः B उपपदम्
C कर्मप्रवचनीयः D अव्ययम्
- 31 भवत् - शब्दस्य षष्ठीबहुवचने किं रूपम् ?
A भवतानाम् B भवताम्
C भवतः D भवत्सु
- 32 अधिकरणं कतिविधम् ?
A द्विविधम् B त्रिविधम्
C चतुर्विधम् D पञ्चविधम्
- 33 त्वं लिखसि इत्यस्य वाच्यपरिवर्तनं कुरुत ।
A त्वया लिखति B त्वं लिखत
C त्वया लिख्यते D त्वया लिख्यसे
- 34 पक्वः इत्यत्र कः कृतप्रत्ययः ?
A व B क्त
C अच् D तृच्
- 35 व्यासस्य अपत्यम् इत्यर्थे किं रूपम् ?
A वैयासकिः B व्यासकिः
C व्यासपुत्रः D व्यासिः
- 36 भीधातोः लटि प्रथमपुरुषैकवचनं रूपं किम् ?

- A भेति B बभेति
C बिभेति D भयति

37 श्वन्शब्दस्य द्वितीयाबहुवचनं किम् ?

- A श्वानम् B श्वनः
C श्वान् D श्वानः

38 कण्ठेकालः इत्यत्र कः समासः ?

- A सप्तमीतत्पुरुषः B असमर्थसमासः
C बहुव्रीहिः D द्विगुः

39 मेघदूतकाव्यस्य मल्लिनाथविरचितव्याख्यायाः नाम किम् ?

- A जीवातुः B बालप्रिया
C सञ्जीवनी D घण्टापथः

40 मधुराविजयम् इति चरित्रग्रन्थस्य कर्ता कः ?

- A गङ्गादेवी B आर्यदेवी
C रामभद्राम्बा D पद्मगुप्तः

41 आनन्दवर्धनमतेन महाभारते अङ्गिरसः कः ?

- A वीरः B करुणः
C शान्तः D रौद्रः

42 वस्तुनः उत्तरोत्तम् उत्कर्षः कस्मिन् अलङ्कारे स्वीकृतः ?

- A उपमालङ्कारे B रूपकालङ्कारे
C सारालङ्कारे D सूक्ष्मालङ्कारे

43 पुराणेषु कस्मिन् पुराणे संस्कृतालङ्कारविषयकं तत्त्वम् उपनिबद्धम् ?

- A पद्मपुराणे B अग्निपुराणे
C गरुडपुराणे D नारदपुराणे

44 'मरणं प्रकृतिः शरीरिणाम्' इत्याद्युक्तिः कस्य ?

- A अश्वघोषस्य B भासस्य
C कालिदासस्य D भारवेः

45 'मेघदूते चटुलशफरोद्वर्तनप्रेक्षितानि' इति कस्याः नद्याः विशेषणम् ?

- A निर्विन्ध्या B रेवा
C गम्भीरा D सरस्वती

46 'वाक्यं रसात्मकं काव्यम्' – उक्तिरियं कस्य ?

- A अभिनवगुप्तस्य B आनन्दवर्धनस्य
C मम्मटाचार्यस्य D विश्वनाथस्य

47 महाभारतस्य कस्मिन् पर्वणि शकुन्तलोपाख्यानं वर्णितमस्ति ?

- A वनपर्वणि B भीष्मपर्वणि
C आदिपर्वणि D द्रोणपर्वणि

48 अजविलापः रघुवंशे कस्मिन् सर्गे वर्तते ?

- A द्वितीयसर्गे B चतुर्थसर्गे
C अष्टमसर्गे D पञ्चमसर्गे

49 तापसवत्सराजस्य कर्ता कः ?

- A अनङ्गहर्षः B मुरारिः
C विशाखदत्तः D महेन्द्रविक्रमः

50 पदानां मिथः सम्बन्धे बाधाया अभावः किमुच्यते ?

- A मित्रता B योग्यता
C सत्यता D काव्यता

51 अनुसन्धानस्य कति प्रकाराः ?

- A 1 B 2
C 3 D 4

52 क्रियानुसन्धानं नाम किम् ?

- A अनुदैर्घ्यानुसन्धानम् B अनुप्रयुक्तानुसन्धानम्
C सामाजिकोद्देश्यपूर्त्यर्थं क्रियमाणम् अनुसन्धानम् D तत्क्षणे

समागतानां समाधानार्थं क्रियमाणम् अनुसन्धानं

53 प्राक्कल्पनानिर्माणस्य आधारः

- A शोधोद्देश्यनि B दत्तांशसङ्ग्रहणम्
C शोधविधिः D दत्तांशविश्लेषणम्

- 54 नियन्त्रितसमूहस्य प्रयोगः अस्मिन् शोधविधौ क्रियते -
- A ऐतिहासिकविधौ B वर्णनात्मकविधौ
C प्रयोगात्मकविधौ D सर्वेक्षणात्मकविधौ
- 55 शैक्षिकानुसन्धानस्य प्रधानम् उद्देश्यम् किम् ?
- A नूतनज्ञानप्राप्ति B सामाजिकं योगदानम्
C उपाधि प्राप्तिः D उद्योगप्राप्तिः
- 56 ऐतिहासिकविधिना इदम् ज्ञायते -
- A भूतकालीनघटनाः B वर्तमानकालीनघटनाः
C भविष्यकालीनघटनाः D संभाव्यघटनाः
- 57 अनेन विधिना कार्यकारणयोः सम्बन्धम् अध्येतुं शक्यते।
- A सहसम्बन्धविधिना B तुलनात्मकविधिना
C वर्णनात्मकविधिना D प्रायोगिकविधिना
- 58 अयं चरः स्वतन्त्रचरस्योपरि आधारितः भवति -
- A खण्डितचरः B परतन्त्रचरः
C बाह्यचरः D गुणात्मकचरः
- 59 ग्रन्थाः अभिलेखाश्च अस्मिन् अनुसन्धाने प्राथमिस्रोतांसि भवन्ति-
- A उपचारात्मकानुसन्धाने B प्रयोगात्मकानुसन्धाने
C ऐतिहासिकानुसन्धाने D व्यक्तिवृत्ताध्ययने

- 60 शोधसमस्यायाः परिष्कारे अयं सफलः भवति यः _____
- A परिश्रमं करोति B स्नातकोत्तरस्तरे उत्तमाङ्कान् प्राप्नोति
C अधिकं धनव्ययं कर्तुं शक्नोति D चिन्तने , हेतुनिरूपणे समर्थः
- 61 संस्कृतक्षेत्रे छात्राध्यापकैः अनुभूयमानसमस्यानाम् अध्ययनार्थमुपयुक्तः विधिः –
- A वर्णनात्मकम् B सर्वेक्षणम्
C ऐतिहासिकम् D निरीक्षणम्
- 62 उत्तमशोधोपकरणस्य लक्षणमिदम् –
- A वैधता B विश्वसनीयता
C उपयोगिता D उपर्युक्तत्रयमपि
- 63 विश्वसनीयता परीक्षणाय उपयुक्तमिदम्–
- A परीक्षण - पुनः परीक्षणम् B T – परीक्षणम्
C प्राक् परीक्षणम् D अनन्तरपरीक्षणम्
- 64 शोधोपकरणस्य प्रामाणिकता अस्याः परीक्षणेन ज्ञायते -
- A वैधताया B विश्वसनीयतायाः
C उपयोगितायाः D उपर्युक्तानां सर्वासाम् अपि
- 65 कस्याः प्रश्नावल्याः प्रश्नानाम् उत्तराणि प्रदत्तविकल्पेभ्यः एव चेतव्यानि–
- A असंरचिताप्रश्नावल्याः B मिश्रिताप्रश्नावल्याः
C प्रतिबद्धाप्रश्नावल्याः D चित्रमयीप्रश्नावल्याः

66 माध्यमिकस्तरीयच्छात्राणामभिरुचिः” इति अध्ययनार्थमुपयुक्तम् उपकरणम् –

A प्रश्नावली

B अनुसूची

C रुचि आविष्कारिका

D साक्षात्कारः

67 व्यक्तेः मानसिकसामर्थ्यम् अध्ययनार्थमुपयुक्तम् उपकरणम् –

A साक्षात्कारः

B निर्धारणमापनी

C निरीक्षणम्

D मनोवैज्ञानिकपरीक्षणानि

68 सामाजिक सम्बन्धानां मापनार्थमुपयुक्तम् उपकरणम् –

A समाजमितिः

B अनुसूची

C प्रश्नावली

D निरीक्षणम्

69 कस्यां प्रश्नावल्यां चित्राणि भवन्ति ?

A असंरचिताप्रश्नावल्यां

B प्रतिबद्धाप्रश्नावल्यां

C मिश्रिताप्रश्नावल्यां

D चित्रमयीप्रश्नावल्यां

70 $K = N/n$ इति सूत्रमनुसृत्य अस्य चयनं क्रियते

A समूहन्यादर्शः

B सामान्यन्यादर्शः

C क्रमबद्धन्यादर्शः

D स्थरीकृतन्यादर्शः

71 **Tippet table** उपयुज्य अस्य चयनं क्रियते

A सामान्यन्यादर्शः

B सांख्यकीयन्यादर्शः

C कोटान्यादर्शः

D अनुकूलन्यादर्शः

- 72 जनसंख्यातः दत्तांशसङ्ग्रहणम् अस्मिन् अध्ययने क्रियते
- A न्यादर्शस्य अध्ययने B जनसंख्यायाः अध्ययने
C व्यक्तिवृत्ताध्ययने D सहसम्बन्धाध्ययने
- 73 माध्यमिकस्तरीयच्छात्राणाम् उच्चारणकौशलविकासे श्रव्योपकरणप्रभावस्य अध्ययनार्थम् अपेक्षितः न्यादर्शः
- A सामान्ययादृच्छिकन्यादर्शः B क्रमबद्धयादृच्छिकन्यादर्शः
C स्तरीकृतयादृच्छिकन्यादर्शः D सोद्देश्यन्यादर्शः
- 74 सोद्देश्यन्यादर्शचयनप्रविधिः अत्र अन्तर्भवति
- A सम्भाव्यन्यादर्शचयनप्रविधौ B असम्भाव्यन्यादर्शचयनप्रविधौ
C सम्भाव्ये असंभाव्ये अपि D कुत्रापि न
- 75 अस्मिन् न्यादर्शे अनुसन्धाता स्वयमेव व्यक्तीनां चयनं करोति
- A सामान्ययादृच्छिकन्यादर्शः B क्रमबद्धयादृच्छिकन्यादर्शः
C स्तरीकृतयादृच्छिकन्यादर्शः D सोद्देश्यन्यादर्शः
- 76 परियोजनाविधिः केन सह सम्बद्धः अस्ति ?
- A आदर्शवादेन सह B प्रयोजनवादेन सह
C प्रकृतिवादेन सह D यथार्थवादेन सह
- 77 उपसम्पदा संस्कारः कया सह सम्बद्धः वर्तते ?
- A जैनशिक्षया सह B चार्वाकशिक्षया सह

- C बौद्धशिक्षया सह D मुस्लिंशिक्षया सह
- 78 अधोनिर्दिष्टेषु यथार्थवादी कः ?
- A प्लेटो B जॉन् लॉक्
C अरिस्टाटिल् D विलियम् जेम्स्
- 79 स्वामिदयानन्दसरस्वतेः बाल्यनाम किम् ?
- A दयानन्दः B नरेन्द्रः
C मूलशङ्करः D चन्द्रशेखरः
- 80 मनोवैज्ञानिकेषु अयं समग्रवादी वर्तते ?
- A ई.एल थार्नडैक् B एड्वर्ड टोलमन्
C बि.एफ.स्किन्नर D मेक्स् वर्धिमर
- 81 'प्रेरक-प्रतिक्रिययोः सामीप्यवशात् निबन्धनं भवति' इति केन प्रतिपादितम् ?
- A ऐ.पि.पावलोव् B इ.आर. गुथरी
C ई. एल. थार्नडैक् D सि. एल्. हल्
- 82 चन्द्रमोहनभाटियामहोदयेन निर्मिता बुद्धिपरीक्षा कीदृशी ?
- A वैयक्तिक-अशाब्दिक-बुद्धिपरीक्षा B वैयक्तिक-शाब्दिक-बुद्धिपरीक्षा
C सामूहिक-अशाब्दिक-बुद्धिपरीक्षा D सामूहिक-शाब्दिक-बुद्धिपरीक्षा
- 83कस्यांश्चित् व्यक्तौ संस्थायां वस्तुनि वा मनुष्यस्य विशिष्टभावनां द्योतयति ?
- A अभिरुचिः B अभिवृत्तिः
C अभिक्षमता D अवधानम्

- 84 समूहकारकबुद्धिसिद्धान्तस्य (Group factor theory of Intelligence) प्रतिपादकः कः ?
- A जीन् पियाजे B थार्नडैक्
C स्पियर्मन् D थर्सटन्
- 85 ब्रिटिष् शासनकाले कस्य पत्रस्य प्रस्तावात्परं भारते प्राच्यपाश्चात्यशिक्षाविवादः समुत्पन्नः?
- A 1813 वर्षस्य आज्ञापत्रम् B 1835 वर्षस्य मेकाले विवरणपत्रम्
C 1854 वर्षस्य वुड्घोषणापत्रम् D 1882 वर्षस्य हण्टर् आयोगः
- 86 भारतीयसंविधानस्य कस्मिन् अनुच्छेदे धार्मिकशिक्षायाः प्रस्तावः वर्तते ?
- A 45 तमे B 46 तमे
C 28 तमे D 29 तमे
- 87 'अन्ताराष्ट्रियमातृभाषादिवसः' कदा परिपाल्यते?
- A मार्च - 21 B फेब्रवरी - 21
C मे - 21 D सेप्टेम्बर -21
- 88 'Vision and Roadmap for the Development of Sanskrit: Ten year perspective plan' इति समितेः अध्यक्षः कः ?
- A श्री चमूकृष्णशास्त्री B प्रो. कुटुम्बशास्त्री
C श्री.एन् गोपालस्वामी D प्रो. सत्यव्रतशास्त्री
- 89 प्रकृतिवादाधारितशिक्षायां कुत्र अधिकं बलं दीयते ?
- A दर्शने B मनोविज्ञाने

- C समाजशास्त्रे D अर्थशास्त्रे
- 90 अस्तित्ववादस्य प्रवर्तकः कः?
- A कीर्केगार्ड B गेब्रियल मार्सेल्
C नीत्से D जीन् पाल सार्त्रे
- 91 वैज्ञानिकयथार्थवादस्य प्रवर्तकः कः ?
- A विशप् बर्कले B इमेन्युएल काण्ट्
C जॉन् लॉक् D डेविड् ह्यूम्
- 92 प्रकृतिवादे अध्यापकः कः ?
- A निर्देशकः B वाटिकायाः रक्षकः
C नेता D अनुशास्ता
- 93 वेदान्तदर्शने ज्ञानं नाम किम् ?
- A अविद्यायाः निवारणम् B विद्यायाः प्राप्तिः
C अनुमानम् D अवगमनम्
- 94 पञ्जरस्थतृप्तमार्जारः बहिस्थं मांसखण्डमादातुं न यतते, यतः ?
- A सः द्वारोद्घाटनं न जानाति B तस्य बुभुक्षा नास्ति
C मांसखण्डे रुचिः नास्ति D सः प्रयत्नेन श्रान्तः
- 95 पियाजे मते बौद्धिकविकासे आत्मसात्करणेन सह (Assimilation) अन्या का प्रक्रिया महत्त्वपूर्णा भवति ?
- A आत्मसंज्ञानम् (Self Cognition)

- B कल्पना (Imagination)
C समञ्जनम् (Accommodation)
D प्रत्यक्षीकरणम् (Perception)

96 अध्यापकः छात्रैः सह कथं व्यवहरेत् ?

- A मित्रवत् B आत्मवत्
C अधिकारीवत् D तटस्थ इव

97 हण्टर् आयोगः कदा स्थापितः ?

- A 1937 B 1882
C 1917 D 1948

98 कक्ष्यानायकीयपद्धतिः अत्र आसीत् -

- A वैदिकशिक्षायां गुरुकुले B बौद्धशिक्षायां मठेषु
C मुस्लिम् शिक्षायां मदरसामध्ये D नक्वापि

99 पबज्जा संस्कारो नाम किम् ?

- A सन्यासदीक्षा B शिक्षासमाप्तेः संस्कारः
C शिक्षाग्रहणसंस्कारः D विवाहसंस्कारः

100 वैदिकशिक्षानुसारं स्नातकः कः भवति ?

- A यः विद्याध्ययनं कृतवान् B यः वेदाध्ययनं कृतवान्
C यः गङ्गास्नानात् परम् अध्ययनस्य आरम्भं कृतवान् D कोऽपि न

ANSWER KEY

Ph.D in Education

<i>Q. No</i>	KEY	<i>Q. No</i>	KEY	<i>Q. No</i>	KEY	<i>Q. No</i>	KEY
1	B	26	B	51	C	76	B
2	C	27	D	52	D	77	C
3	A	28	C	53	A	78	B
4	A	29	B	54	C	79	C
5	B	30	C	55	B	80	D
6	A	31	C	56	A	81	B
7	C	32	B	57	D	82	A
8	A	33	C	58	B	83	B
9	D	34	B	59	C	84	D
10	A	35	A	60	D	85	A
11	B	36	C	61	B	86	C
12	B	37	B	62	D	87	B
13	A	38	C	63	A	88	C
14	B	39	C	64	D	89	B
15	D	40	A	65	C	90	A
16	C	41	C	66	C	91	C
17	D	42	C	67	D	92	B
18	B	43	B	68	A	93	A
19	D	44	C	69	D	94	B
20	B	45	C	70	C	95	C
21	D	46	D	71	A	96	A
22	C	47	C	72	B	97	B
23	B	48	C	73	C	98	A
24	B	49	A	74	B	99	C
25	C	50	B	75	D	100	B